

Limburgs Actieprogramma Beschikbaarheid Drinkwaterbronnen 2023 tot 2030

Provincie Limburg & WML

31 oktober 2024

1. Inleiding

Dit actieprogramma geeft inzicht in de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen voor de regio Limburg. Knelpunten, effecten van knelpunten (voor en na 2030) en oplossingsrichtingen komen in beeld. Doel van het actieplan is om het bestuurlijke gesprek te faciliteren en om op lokaal en regionaal niveau de benodigde acties voor het borgen van de drinkwatervoorziening tot 2030 vast te stellen. Voor knelpunten die uitsluitend op landelijk niveau oplosbaar zijn, worden bestuurders op rijksniveau aangesproken in het overkoepelende Actieprogramma.

De opgave in dit regionaal actieplan is gebaseerd op de resultaten van het RIVM-rapport van april 2023 en geactualiseerd met interviews gehouden tweede helft 2023 met vertegenwoordigers van WML en de provincie Limburg. De focus ligt op het borgen van de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen tussen 2023 en 2030. Voor het borgen van de drinkwatervoorziening ná 2030 zijn veelal ook de korte termijn (tussen 2023 en 2030) acties nodig. Deze acties werken Provincie Limburg en WML uit in hun adaptieve strategie.

Maatregelen met betrekking tot waterbesparing maken geen deel uit van het regionaal actieplan. Deze zijn onderdeel van het nationaal plan van aanpak Drinkwaterbesparing.

2. Urgentie

In de provincie Limburg is in principe de drinkwatervoorziening tot 2030 op orde, mits geplande maatregelen met betrekking tot de productie- en distributiecapaciteit kunnen worden uitgevoerd. Anders kunnen ook in Limburg knelpunten in de drinkwatervoorziening ontstaan.

WML beschikt over voldoende vergunningsruimte om tot 2030 aan de vraag te kunnen voldoen. De benodigde maatregelen voor het borgen van voldoende productiecapaciteit (binnen bestaande vergunningsruimte) zijn in dit actieprogramma geformuleerd. Er is wel zorg of benodigde vergunningsaanpassingen en bouwprojecten tijdig kunnen worden gerealiseerd. Ontwikkelingen zoals klimaatverandering, een toename in antropogene stoffen, bevolkingsgroei, impact van op te stellen N2000 beheerplannen, stikstof en netcongestie leiden tot steeds meer onzekerheden.

De periode na 2030 neemt de urgentie toe. De provincie Limburg en WML ontwikkelen daarom een adaptieve strategie. Het is noodzakelijk dat benodigde maatregelen tijdig worden uitgevoerd om knelpunten na 2030 te voorkomen. Deze acties moeten veelal vóór 2030 worden gestart.

3. Opgave en lopende maatregelen

Het doel van dit hoofdstuk is het geven van inzicht in de kwantitatieve opgave om in 2030 te beschikken over voldoende productiecapaciteit in Limburg. Ook wordt er inzicht gegeven in de benodigde acties en maatregelen die ervoor zorgen dat de productiecapaciteit ook daadwerkelijk beschikbaar komt. Dat is het vertrekpunt om te toetsen of lopende maatregelen toereikend zijn om het verschil tijdig te overbruggen.

3.1 Noodzakelijke productiecapaciteit tot 2030

In tabel 1 is de opgave voor de benodigde extra productiecapaciteit tot 2030 voor de regio Limburg weergegeven. Deze productiecapaciteit ligt binnen de bestaande vergunningsruimte.

Tabel 1 Opgave voor regio Limburg tussen 2020 en 2030 (in miljoen m3 per jaar)

Maatgevende productiecapaciteit in 2020	Noodzakelijke productiecapaciteit in 2030	Toename productiecapaciteit 2020 tot 2030	
86,5	83,4	+5,8	

Noot: Basiscijfers in bovenstaande tabel zijn afkomstig uit het RIVM-rapport, april 2023 (tabel 6, p50)

Voor de regio Limburg is de ‘maatgevende productiecapaciteit’, in combinatie met de opgenomen maatregelen in het RIVM-rapport¹, toereikend om tussen nu en 2030 te voldoen aan de benodigde drinkwatervraag. Wanneer de geplande maatregelen (zie bijlage 1) tijdig gerealiseerd worden beschikt Limburg in 2030 waarschijnlijk over voldoende operationele reserve. Disclaimer is wel dat de maatregelen daadwerkelijk moeten kunnen worden uitgevoerd.

3.2 Maatregelen ten behoeve van voldoende productiecapaciteit in 2030

WML maakt in haar bronnenstrategie gebruik van meerdere soorten bronnen. Met de inzet van meer Maaswater (winlocaties Heel en Roosteren) is WML vanaf medio 2000 een gemengd bedrijf. Hierdoor is WML meer adaptief ingericht en in staat om beter om te gaan met onzekerheden. Ontwikkelingen als klimaatverandering zetten wel een toenemende druk op de robuustheid van de oppervlaktewaterwinningen van WML.

Om te beschikken over voldoende productiecapaciteit in 2030 wordt ingezet op verschillende sporen, waaronder het inzetbaar maken van niet operationele vergunningsruimte. Daarnaast koopt WML al decennialang voor een deel Duits water in om haar waterbeschikbaarheid te vergroten.

¹ RIVM (april 2023). Waterbeschikbaarheid voor de bereiding van drinkwater tot 2030 – knelpunten en oplossingsrichtingen.

In onderstaande tabel 2 is een samenvatting van de geplande projecten opgenomen.

Tabel 2: Realisatie noodzakelijke productiecapaciteit vóór 2030					
	Productielocatie	Extra capaciteit (in miljoen m³/j)	Wanneer gerealiseerd	Met wie (trekker dikgedrukt)	Noodzakelijke activiteiten in voorbereiding + status
1	Waterval	+0,9	2024-2026	WML , provincie Limburg	Actie WML & Provincie (gezamenlijk): Operationeel maken bestaande vergunningsruimte (vooroverleg voor aanpassing vergunningen loopt).
2	Schinveld	+0,5	2025	WML , mogelijk provincie Limburg	Actie WML: Productiecapaciteit verhogen
3	Susteren	+0,5 tot +1,0	2024-2026	WML , provincie Limburg, gemeente Echt-Susteren	Acties WML & Provincie (gezamenlijk): Operationeel maken bestaande vergunningsruimte (juridische toetsing binnen bestaande vergunningsruimte)
4	Grubbenvorst	+0,5	2028	WML , provincie Limburg, gemeente Horst a/d Maas,	Actie WML: Volledig benutten winvergunning en bouwen nieuwe productielocatie (status: winvergunning is aangepast; winning is aangepast en nieuwbouw v.d. zuivering is gestart). Actie Provincie Limburg: Aanpassing begrenzing waterwingebied
5	IJzeren Kuilen	+0,1-0.2	2026-2027	WML	Actie WML: Optimaliseren zuivering: beperken spoelwaterverliezen Status: WPH afgerond en gerealiseerd in 2022. Voor IJzeren Kuilen is verkenning opgestart.
Totaal 1 t/m 5		+2,9 tot + 3,4	2030		

6	Beegden	+ 1,7 (maximum)	Rond 2030	WML, Provincie Limburg	WML: Onbenutte vergunningsruimte operationeel maken. Wordt meegenomen in een onderzoek dat start eind 2024.
7	Pey Echt	ca. +1	Rond 2030	WML, mogelijk provincie Limburg	Aanpassing zuivering (uitbreiding), is wel vergund. Er moet nog gekeken worden of voor de uitbreiding van de winning een aanpassing van de vergunning nodig is.
Totaal 6 t/m 7		+ 2,7 (maximum)	Na 2030		
Totaal 1 t/m 7		+5,6 tot +6,1	2024-2030		

De realisatie van de genoemde bouwstenen in tabel 2 wordt beïnvloed door enkele onzekerheden:

1. Wet en regelgeving met betrekking tot stikstof zorgt voor stijgende kosten, langere doorlooptijden en onzekerheden in de realisatie van projecten en maatregelen. Bijvoorbeeld doordat vergunningen later of lastiger worden uitgegeven.
2. Netcongestie zorgt voor het moeilijker verkrijgen van elektriciteitsaansluitingen bij nieuwbouw- en renovatieprojecten. Voor WML vormt dit bij een aantal projecten een potentieel risico. Dit risico wordt naar de toekomst toe groter als er moet worden overgestapt op energie-intensievere zuiveringsmethoden door antropogene stoffen als PFAS.
3. Ontwikkelingen rondom N2000 gebieden maken de inzetbaarheid van drinkwaterbronnen onzekerder. Bijvoorbeeld in relatie tot de Wet Natuurbescherming. Provincies zijn zowel verantwoordelijk voor het op orde krijgen van N2000-gebieden, als voor de drinkwatervoorziening. De zorg voor N2000-gebieden kan leiden tot een beperking van de drinkwatervoorziening. Het is mogelijk dat onttrekkingshoeveelheden moeten worden getoetst op negatieve effecten op N2000-gebieden voor een deel van de vergunning (het zgn. niet bestaand gebruik). De uitkomst van dat proces is onzeker, heeft een langere doorlooptijd en vraagt mogelijk om extra onttrekking van water als infiltratie als mitigerende maatregel ingezet moet worden.

3.3 Maatregelen ten behoeve van voldoende productiecapaciteit na 2030

WML en Provincie Limburg werken samen aan het borgen van de leveringszekerheid na 2030. Hierbij wordt gekeken naar zowel de instandhouding als mogelijke uitbreiding van de Limburgse Drinkwatervoorziening.

Voor het borgen van de bronnen voor de openbare drinkwatervoorziening tot 2050 ontwikkelen Provincie Limburg en WML adaptieve paden (werktitel: Limburgs drinkwater voor 2050). Op basis van een prognose van de ontwikkeling van de drinkwatervraag en de beschikbare bronnen om aan de vraag te voldoen, wordt bepaald op welk moment aanvullende bronnen nodig zijn. Dit zijn de zogenaamde knikpunten. Vervolgens wordt bepaald welke acties nodig zijn om deze knikpunten op te lossen. Door deze acties in tijd te plaatsen (rekening houdend met de operationaliseringstijd van de benodigde acties) ontstaan adaptieve paden voor het waarborgen van de drinkwatervoorziening.

Mogelijke oplossingsrichtingen op het gebied van het aanbod zijn o.a. het zoeken naar nieuwe oppervlakte- en/of grondwaterwinningen, het verder operationaliseren van bestaande winvergunningen, en het re-alloceren van bestaande winvergunningen naar andere plekken in de provincie, waar deze ruimtelijk beter passen. Parallel hieraan wordt onderzocht welke aanvullende bronnen mogelijk zijn. Dit betreft een breed spectrum van inzet van hemelwater als (drink-)waterbron, vergroten van de productiecapaciteit bij bestaande productielocaties en het aanvullen van grondwatervoorraden middels infiltratie. Ook bij deze bouwstenen wordt de haalbaarheid beïnvloed door diverse onzekerheden.

Naast het vergroten van het aanbod, wordt er gewerkt aan het verkleinen van de vraag. Via publiekscampagnes en diensten, zoals waterscans voor de zakelijke markt, vergroot WML het waterbewustzijn en stimuleert bewust en zuinig drinkwatergebruik onder haar klanten. En ook interne productie- en distributieprocessen worden geoptimaliseerd. Zo wordt er gekeken waar spoelwater kan worden hergebruikt, of ten gunste van het watersysteem kan worden ingezet. Bij het

Waterproductiebedrijf Heel wordt jaarlijks 300.000 m³ aan spoelwater hergebruikt. WML intensificeert haar inspanningen rondom bewust en zuinig (drink-)watergebruik binnen het Programma Zuinig op Water en werkt met haar partners samen aan het Nationaal Plan van Aanpak Drinkwaterbesparing.

4. Randvoorwaarden

Dit actieprogramma beschrijft de benodigde prioritaire acties om tot 2030 te beschikken over voldoende aanvullende productiecapaciteit. Tegelijkertijd wordt ook nu al gewerkt aan de opgave om ook na 2030 voldoende drinkwater te kunnen leveren. De hiervoor benodigde acties moeten veelal voor 2030 worden uitgewerkt. Provincie Limburg en WML werken hiervoor samen aan het opstellen van adaptieve paden (werktitel: Limburgs drinkwater voor 2050). Aan het opstellen, starten en realiseren van benodigde maatregelen zitten een aantal randvoorwaarden.

Financieringsruimte

Voor de regio Limburg is voldoende financieringsruimte een belangrijke randvoorwaarde om de maatregelen te kunnen uitvoeren. Al in de Beleidsnota Drinkwater 2021 is een actie opgenomen om de financieringsproblematiek van de drinkwatersector op te lossen. De drinkwatersector is op landelijk niveau hierover in gesprek met relevante partijen, zoals het ministerie I&W. Als dit niet wordt opgelost kunnen noodzakelijke investeringen niet meer worden gefinancierd, of dan dienen deze te worden uitgesteld. Dit kan gevolg hebben voor de leveringszekerheid. Deze financieringsproblematiek is opgenomen in het Landelijk Actieprogramma Beschikbaarheid Drinkwaterbronnen.

Handelingsperspectief bij toenemende onzekerheden

Zoals in hoofdstuk drie aangegeven vormen ontwikkelingen als stikstof, netcongestie en regelgeving met betrekking tot N2000-gebieden een risico voor het tijdig uitvoeren en realiseren van benodigde maatregelen. Het is noodzakelijk dat provincie Limburg en WML zich gezamenlijk inzetten om de effecten van dergelijke maatregelen te mitigeren. Zowel binnen als buiten het Cluster Water. In de Drinkwaterwet is opgenomen dat de drinkwatervoorziening een dwingende reden is van groot openbaar belang, dit betekent dat in ruimtelijke afwegingen tussen water, natuur en landbouw het borgen van de drinkwatervoorziening in sommige gevallen prioriteit kan krijgen. In het landelijk actieprogramma is daarom opgenomen dat er een ruimtelijk afwegingskader dient te worden opgesteld.

Waterkwaliteit

Een goede waterkwaliteit is een randvoorwaarde voor een toekomstbestendige drinkwatervoorziening. In Limburg is er sprake van vergrijzing van het grondwater en een toename van antropogene stoffen. Het halen van de KRW-doelen in 2027 is een uitdaging. WML merkt hiervan de gevolgen en is de afgelopen jaren steeds meer genooddaakt geweest om zuiveringen aan te passen of uit te breiden. Terwijl in de KRW is opgenomen dat het belangrijk is om te streven naar een zo laag mogelijke zuiveringsinspanning. Verhoogde zuiveringsinspanning betekent namelijk meer energie, chemicaliën én waterverbruik. Zo is voor sommige vormen van PFAS een zodanige zuiveringstechniek nodig dat een extra waterverlies van 20% kan betekenen. Het is daarom essentieel dat er blijvend wordt ingezet op een verbetering van de waterkwaliteit en het halen van de KRW-doelen in 2027. Hierbij is het voorzorgsprincipe belangrijk. Wat niet in het water zit, dat hoeft WML er immers niet uit te halen.

Besluitvaardige Overheid

De oplossing van veel knelpunten ligt in een besluitvaardige overheid die daadkrachtig optreedt. Daadwerkelijk invulling geven aan de zorgplicht bij overheden en daarin handelend optreden (ook bij lozingen: VTH-impuls) is urgent om uit de impasse te komen. Hiervoor zijn ook acties opgenomen in het Landelijke Actieprogramma Beschikbaarheid Drinkwaterbronnen 2023-2030. Waaronder een afwegingskader voor ruimtelijke afwegingen, waarin de drinkwatervoorziening geldt als dwingende reden van groot openbaar belang.

5. Conclusies

Er is urgentie in de regio Limburg, en de benodigde maatregelen zijn in beeld. Het is van belang dat deze op korte termijn uitgevoerd worden. De benodigde maatregelen zijn in het vizier. Als deze maatregelen kunnen worden gerealiseerd dan is in principe de productie- en distributiecapaciteit in Limburg tot 2030 op orde. Er is in Limburg vooralsnog geen sprake van een acute situatie, mits alle genoemde maatregelen tijdig uitgevoerd kunnen worden.

Provincie Limburg en WML hebben 7 acties (zie tabel 2) geformuleerd die worden uitgevoerd om de drinkwatervoorziening tot 2030 veilig te stellen. Daarnaast is het essentieel dat Provincie Limburg en WML werken aan het mitigeren van de effecten van toenemende onzekerheden, zoals klimaatverandering, een verslechtering van de waterkwaliteit, netcongestie en wet- en regelgeving over stikstof. Deze ontwikkelingen vormen een risico voor de Limburgse drinkwatervoorziening. Hierbij is het belangrijk dat er, conform het vigerende beleid, wordt ingezet op een verbetering van de waterkwaliteit, het tegengaan van de vergrijzing van grondwater en het halen van de KRW-doelen in 2027.